

Алена Лявончанка (Таронта, Канада): "Практычны досвед развіцця арганізацый беларускай дыяспары"

Пра аўтара: Алена Лявончанка ад 2008 году жыве і працуе ў Канадзе. Навучалася ў Ліцэі БДУ, скончыла хімічны факультэт БДУ, мае ступень PhD па малекулярнай біялогіі ад ўніверсэтыта Гёттынгена. З'яўляецца сяброўкай Згуртаваньня Беларусаў Канады ад 2010 г, ад 2017 г на пасадзе старшыні ЗБК. Актыўна ўдзельнічае ў спеўным праекце “Яваровы Людзі”, каардынуе творчыя і фальклорныя імпрэзы ў беларускай супольцы Таронта. Цікавіцца праблемамі развіцця і ўзмацнення ўплыву беларускай дыяспары на грамадскія працэсы ў замежных краінах і на Бацькаўшчыне, пашырэння ўжытку беларускай мовы і развіцця нацыянальнай свядомасці ў сучасных асяродках беларускай дыяспары.

About the author: Alena Ljvonchanka has been living and working in Canada since 2008. She studied at the Lyceum of Bel State University, graduated from the Faculty of Chemistry of BSU, has a PhD in molecular biology from the University of Göttingen. She is the member of the Association of Belarusian-Canadian Association since 2010, and since 2017 she is the chairman of this Association. She actively participates in the singing project "Yavarovy Ludnoi", coordinates creative and folklore events in the Belarusian community of Toronto. He is interested in the problems of developing and strengthening the influence of the Belarusian diaspora on social processes in foreign countries and in the Motherland, expanding the use of the Belarusian language and developing national consciousness in the modern circles of the Belarusian diaspora.

Анотацыя. У гэтым артыкуле я хачу падзяліцца з чытачамі сваім досведам працы ў Згуртаваньні Беларусаў Канады, а таксама практычнымі высновамі з шматлікіх сустрэчаў і супольных праектаў з арганізацыямі беларускай дыяспары ў розных краінах. Падкрэсліваецца неабходнасць стварэння нізавых арганізацый для ўмацавання беларускай дыяспары, абмяркоўваюцца асноўныя этапы “жыццёвага цыклу” такіх арганізацый і даюцца практычныя парады для кожнага з этапаў.

На канец 2022 г. беларуская дыяспара ў свеце застаецца мала арганізаванай, пераемнасць пакаленняў і кантакты паміж рознымі сацыяльнымі групамі (навукоўцы, нацыяльна свядомыя актывісты, бізнес, ІТ, цэрквы, уцекачы 2020, палітычныя арганізацыі і г.д.) вельмі слабыя. Дыяспара не разглядаецца ні афіцыйным Менскам, ні беларускімі палітыкамі ў выгнанні як база выбаршчыкаў, фінансавых донараў, валанцёраў для рэалізацыі беларускіх праектаў за мяжой.

Нажаль, мы не маем інстытутаў, якія б маглі забяспечваць сістэмную працу па развіцці і ўзмацненні беларускай дыяспары. Мы як нацыя занадта лёгка аддаём з'ехаўшых з Радзімы беларусаў іншым краінам, маўляў, выехалі людзі ў лепшыя ўмовы, навошта ім думаць пра Беларусь, відавочна, што яны хочуць як мага хутчэй там уладкавацца і забыцца пра сваё мінулае. Але гэта ў большасці выпадкаў памылковае дапушчэнне, шмат паспяховых беларусаў са стажам эміграцыі 10-20 год расказвалі мне з сумам свае гісторыі вымушанага пераезду, спачуваючы хвалі ўцекачоў, што ўзнялася ў 2020 г. Трэба разумець, што большасць эмігрантаў ад сярэдзіны 1990-х і да сёння ўцякае з Беларусі ў выніку злачынных і некампетэнтных дзеянняў рэжыму, каторы пазбаўляе людзей магчымасцяў весці бізнес, развіваць крэатыўныя праекты, займацца незалежнымі даследаваннямі, рэалізоўваць свой талент. І таму, што эміграцыя была вымушаным, а не дабравольным выбарам, многія з нас захоўваюць прыхільнасць да Беларусі, не пакідаюць надзеі вярнуцца і дапамагчы адбудаваць краіну.

Маё цвердае перакананне палягае ў тым, што дыяспара мусіць стаць значнай сілай, здольнай эфектыўна абараняць інтарэсы Беларусі за мяжой і ствараць тут прастору для развіцця нацыянальнай культуры. Бадай што самай важнай місіяй дыяспары я бачу захаванне цвёрдага намеру павярнуць Беларусь на дэмакратычны, пра-еўрапейскі шлях развіцця; у момант непазбежнага краху нелегітымнага рэжыму падтрымка дыяспары мусіць стаць адным з уплывовых фактараў кансалідацыі грамадства ўнутры Беларусі і станаўлення дэмакратычнага ўраду.

Шлях умацавання беларускай дыяспары палягае праз няспынным кантакты і дыялог паміж рознымі рэгіёнамі свету і паміж рознымі сацыяльнымі групамі, з тым каб выпрацоўваць агульныя мэты, рэалізоўваць значныя праекты і эфектыўна размяркоўваць чалавечыя і фінансавыя рэсурсы. Непазбежнай умовай і адначасова вынікам гэтага працэсу з'яўлецца стварэнне арганізацый: грамадскіх аб'яднанняў, фундацыяў, даследчых інстытутаў, прафесійных суполак і г.д. Працэс стварэння новых беларускіх арганізацыяў у замежжы значна актывізаваўся ў выніку рэвалюцыі 2020 г., пры гэтым новыя арганізацыі рэгіструюцца як з нагоды забароны дзейнасці ў Беларусі і вымушанай рэлакацыі за мяжу, так і ствараюцца даўнімі эмігрантамі, каторыя з'ехалі з Радзімы да падзеяў 2020 г. і ўсведамлілі неабходнасць аб'яднання і фармальнай рэгістрацыі сваіх суполак з мэтай дапамогі пацярпелым суайчыннікам. Стварэнне новых беларускіх арганізацый у замежжы трэба вітаць, бо арганізацыі ў параўнанні з дзеяннямі прыватных асобаў даюць наступныя перавагі:

1. Рэпрэзентацыя Беларусі ў замежжы вымагае пастаянных кантактаў з урадавымі арганізацыямі, мясцовымі палітыкамі, дыяспарамі іншых народаў. Безумоўна, такую працу могуць рабіць асобныя прафесійныя дыпламаты, эксперты, актывісты,

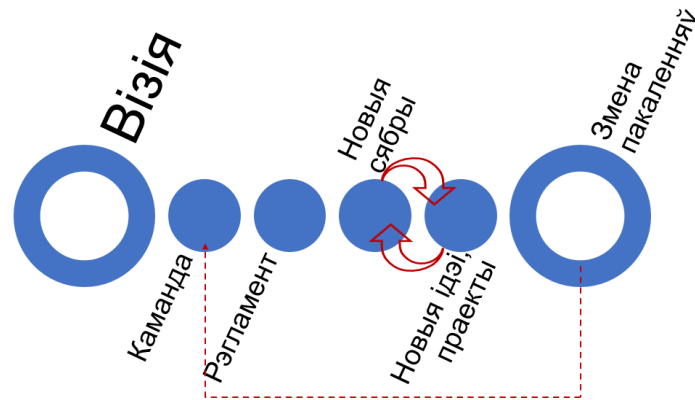
грунтуючыся на персанальных сувязях і веданні палітычнага ландшафту той ці іншай краіны. Але арганізацыі звычайна маюць большы давер ад іншых арганізацый, могуць працаваць на доўгую перспектыву, і таксама маюць большыя магчымасці па атрыманні фінансавай падтрымкі сваёй дзейнасці ад дзяржаўных і недзяржаўных устаноў.

2. Арганізацыі даюць сваім сябрам непасрэдны досвед самакіравання, нізавой дэмакратыі. У заходнім свеце чалавек цягам жыцця пастаянна ўцягнуты ў арганізаваную дзейнасць: школьныя і ўніверсітэцкія клубы, прафсаюзы, рэлігійныя суполкі, прафесійныя асацыяцыі дактароў, інжынераў, юрыстаў і г.д. Усе гэтыя арганізацыі маюць акрэсленыя мэты, унутраныя статуты, праводзяць сходы, дэбаты, выбары кіраўніцтва, збіраюць і размяркоўваюць бюджэт. Таму для жыхара дэмакратычнай краіны Захаду палітычныя працэсы на ўзроўні дзяржавы часцяком маюць прамыя аналогіі з ягоным уласным досведам, а наяўнасць апанентаў і неабходнасць крытыкі, публічных дэбатаў з'яўляецца нормай жыцця. Прынцыпы выбарнасці, аўдыту, верхавенства сходу выбаршчыкаў над рашэннямі кіраўніцтва былі закладзеныя ў статуты арганізацый павяеннай дыяспары, такіх як Згуртаванне Беларусаў Канады, бо іх заснавальнікі збольшага вучыліся ў еўрапейскіх установах і добра разумелі базавыя дэмакратычныя працэдуры. Нажаль, культура нізавой дэмакратыі і самакіравання метадычна вынішчалася савецкай уладай, не менш заўзята працягвае яе вынішчаць лукашэнкаўскі рэжым. Таму сучасным беларускім эмігрантам бывае цяжка пазбавіцца ментальнай устаноўкі “зверху нехта вырашыць за мяне”. Удзел у беларускай арганізацыі дае магчымасць пераканацца ў дзейнасці супольных намаганняў, пабачыць жывыя вынікі сваёй ініцыятывы: беларускі канцэрт, выстава, паспяховы збор грошаў на патрэбы грамады. Вельмі часта можна пачуць ад саміх беларусаў: “Вось польская, або украінская дыяспары - гэта сіла, а беларусы не здатныя ні на што”. І даводзіцца тлумачыць, што не з неба ўзялася моц у дыяспараў іншых народаў, а толькі супольнай працай і клопатам аб заахвочванні як мага большага кола суачынікаў да ўдзелу ў арганізацыях.

3. Любая некамерцыйная ініцыятыва, суполка існуе вакол сталага ядра актывістаў, творцаў, адмыслоўцаў, каторыя ствараюць прывабную прастору: лекцыі, гурткі, майстроўні, супольныя вандроўкі, медыйныя праекты і г.д. Напрыклад, у Таронта ўжо амаль 20 год існуе фолк-гурт “Яваровы Людзі” пад нязменным кіраўніцтвам Віялеты Кавалёвай. За гэты час у гурце спявалі і танчылі больш за 150 чалавек, стварылася некалькі сем'яў, вырасла і стала спяваць з бацькамі пакаленне дзяцей, сотні канадыйцаў пабачылі беларускія абрады і пачулі аўтэнтчныя спевы. І ўсё гэта трымаецца на творчай энергіі толькі адной таленавітай жанчыны. Асобныя творцы могуць прыходзіць і сыходзіць, накладваюцца жыццёвыя абставіны, але калі ёсць арганізацыя, то звычайна ёсць і мінімальная колькасць актыўных сябраў, якія з часам

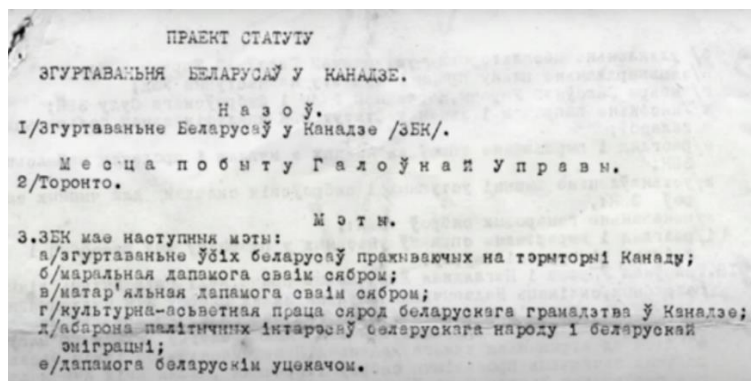
змяняюцца. З іх працы выбудоўваецца агульная прастора, “беларускі дом”, каторы прываблівае новых эмігрантаў, і такім чынам суполка развіваецца. У самым найлепшым варыянце арганізацыя валодае сталым памяшканнем, будынкам, каторы перадаецца з пакалення ў пакаленне і становіцца гістарычнай каштоўнасцю для суполкі. Добрым прыкладам з’яўляюцца беларускія цэрквы ў Нью Ёрку і Таронта.

Жыццёвы цыкл арганізацыі

Візія. Любая арганізацыя пачынаецца з ідэі, візіі аднаго чалавека або групы людзей. Візія - гэта фундамент, на якім будзе будавацца арганізацыя, і на момант яе стварэння невядома, якога памеру дом вырасце на гэтым фундаменце. Таму падмурак мусіць быць трывалым, разлічаным на дзесяцігоддзі існавання, і ў той жа час візія арганізацыі павінна быць яснай і каратка сфармуляванай. Можна прывесці ўзорам мэты і задачы Згуртавання Беларусаў Канады, выкладзеныя ў Статутце ЗБК 1948 года - усе 6 пунктаў застаюцца нязменнымі і актуальнымі для сённяшняй працы ЗБК і беларускіх дыяспараў у свеце.

Фрагмент праекту Статуту ЗБК, 1948 г.

Каманда. Мала арганізацый ствараюцца і працуюць высілкамі адной асобы. А як толькі ствараецца калектыў, то самае галоўнае, што трымае калектыў разам, гэта людскія адносіны. Ні ў якім выпадку не варта ахвяраваць адносінамі, каштоўнасцямі на карысць вынікаў, гэтая старая, як свет ісціна, нажаль забываецца ў сённяшнім свеце адносных маральных крытэрыяў і панавання “адценняў шэрага” у інфармацыйнай прасторы.

Прыехаўшы на эміграцыю, людзі даволі доўгі час клапацяцца аб уладкаванні свайго побыту, кар’еры, навучання дзяцей, і відавочна, што часу на грамадскія справы застаецца не шмат. Таму кожны актыўны сябра суполкі гэта сапраўдны скарб, асабліва калі яна або ён у дадатак да асноўнай працы бярэ на сябе ролю лідара або адміністратара, якая часта не прыносіць публічнага прызнання, але з’яўляецца крытычна важнай для дзейнасці ўсёй арганізацыі як аднаго цэлага. Трэба ўсведамляць, што кожны сябра прыносіць ў каманду розныя кампетэнцыі, розныя погляды. Камерцыйныя і дзяржаўныя ўстановы могуць сабе дазволіць выбіраць кадры з пэўным досведам і характарам на кожную пазіцыю, што ў большасці нізавых арганізацый з’яўляецца недасяжнай раскошай, бо за валанцёрскую працу не бывае матэр’яльнай кампенсацыі або кар’ерных магчымасцяў, яна робіцца з ідэйных перакананняў і жадання дапамагаць людзям. Таму вельмі важна падтрымліваць матывацыю валанцёраў, перш за ўсё даючы кожнаму магчымасць абраць свой накірунак працы і творча яго развіваць, пры падтрымцы каманды.

У любой камандзе, нават самай прафесійнай, канфлікты непазбежныя, асабліва на этапе ўсталявання. У англамоўных бізнес-дапаможніках стварэнне каманды ў любым праекце апісваецца чатырма фазамі: forming-storming-norming-performing, то бок стварэнне-спрэчкі-нармалізацыя-плённая праца. Важная справа лідараў - правесці сваю каманду праз першыя дзве фазы, калектыўна выпрацаваць правілы гульні і стварыць атмасферу даверу і павагі ў камандзе, каб яна магла плённа працаваць. На гэты конт існуе вялікі пласт англамоўнай літаратуры як для пачаткоўцаў, так і для дасведчаных кіраўнікоў. Ідэальна, калі ў вашай камандзе будуць людзі з досведам мэнэджменту, падбору кадраў у заходніх кампаніях, каб ад самага пачатку ўсталяваць эфектыўныя працэсы камунікацыяў, прыняцця рашэнняў, крытыкі і аўдыту.

Часта кажуць, што канфлікты ў арганізацыях гэта адмыслова беларуская бяда. На самай справе ў некамерцыйных арганізацыях, дзе часта няма прафесійных спецыялістаў па кіраванню, канфлікты гэта норма. Вельмі важна заўсёды памятаць вашу візію і падчас спрэчак задаваць пытанне: а як аб’ект нашай нязгоды ўплывае на мэты арганізацыі? Ці ёсць тут карысць для беларускай справы, нашых працоўных

задачаў, або гэта ўсяго толькі асабістыя непаразуменні? Спецыялісты па медыяцыі і вырашэнню канфліктаў сталі даволі важнай галіной у кадравых раскладах буйных кампаніяў, таму з вялікай верагоднасцю ў вашай мясцовасці ёсць беларус або беларуска з такой кампетэнцыяй, і варта запрашаць іх у суполку, прасіць дапамогі ў складаных сітуацыях унутры арганізацыі.

Рэгламент. Арганізацыю ад сяброўскага кола аднадумцаў адрознівае наяўнасць фармальнага працэдураў, унутранай “канстытуцыі”. У сучасных умовах дзейнасць некамерцыйных арганізацый рэгулюецца дзяржавай, у большасці краінаў адпаведныя міністэрствы публікуюць узоры статутаў і тлумачэнні да рэгулятыўных нормаў. Звычайна статут вызначае пытанні сяброўства, структуры, арганізацыі сходаў, абрання кіраўнікоў, фінансаў і г.д. З досведу маёй грамадскай працы магу зазначыць, што калектыўная праца над статутам і яго шырокае абмеркаванне з сябрамі суполкі надае адчуванне прыналежнасці, і ў выніку такі супольна створаны закон усім хочацца выконваць, узнікае менш спрэчак і непаразуменняў.

Рост і развіццё. Як было сказана вышэй, беларускія арганізацыі ёсць неабходным складнікам узмацнення беларускай дыяспары. Вынікае лагічная выснова, што арганізацыі мусяць імкнуцца пашыраць кола сваіх прыхільнікаў, спрыяць распаўсюджванню пазітыўнага іміджу беларускай ідэнтычнасці і культуры. У практычным сэнсе гэта азначае доўгатэрміновую працу з людзьмі, пошук новых актывістаў і валанцёраў, новых ідэяў і праектаў. Уменне камунікаваць, слухаць, разумець розныя погляды і ідэі з’яўляцца ў гэтай працы ключом да поспеху. Ізноў жа, існуе шмат практычных трэнінгаў і літаратуры на тэму міжперсанальных камунікацыяў і выбудовы адносінаў з людзьмі. Зазначу толькі некалькі правяраных часам і гісторыяй парадаў:

- У размовах усміхайцеся, глядзіце суразмоўцу ў вочы
- Уважліва слухайце і старайцеся зразумець, якой ідэяй кіруецца чалавек, што ён хоча зрабіць, што для яго важна
- Прасіце пра дапамогу і звяртайцеся за парадамі нават да малазнаёмых людзей. У беларусаў у зносінах часта пераважае сціпласць, нашыя таленты і ідэі хаваюцца за знешняй маўклівасцю, павагай і нежаданнем перабіваць іншых прамоўцаў
- Прымайце разнастайнасць поглядаў і творчых інтарэсаў як норму. Дзякуйце кожнаму валанцёру як за дапамогу, так і за крытыку
- Заўсёды нагадвайце пра мэты арганізацыі, каб людзі ганарыліся сваёй валанцёрскай працай і бачылі, што робяць дабро для Беларусі і для сваіх суайчыннікаў.

Змена пакаленняў з'яўляецца бадай што самай вялікай праблемай у беларускіх асяродках, як і ў любой арганізацыі або палітычнай сістэме. Я перакананая, што ў плашчыні беларускай дыяспары, змена будзе адбывацца тым ці іншым чынам, пакуль будзе працягвацца масавы выезд беларусаў за мяжу і хаця б у часткі з іх будзе жаданне захаваць беларускую ідэнтычнасць. Самым вялікім дасягненнем было б захаванне беларускай ідэнтычнасці ў дзяцей, выхаваных за межамі Беларусі, што ў папярэдніх пакаленняў беларускай эміграцыі атрымлівалася не вельмі ўдала. Асноўным фактарам відаць з'яўляецца адсутнасць сталых беларускіх школаў у замежжы і моцны ўплыў рускай, украінскай, сербскай праваслаўных цэркваў, каторыя маюць нашмат больш рэсурсаў і актыўна падтрымліваюць школы выходнага дня ў сваіх парафіях, прынамсі ў Канадзе.

Цікавым і пакуль неасэнсаваным фактарам у працы з дзецьмі выглядае лічбавізацыя будзённасці, неверагодна лёгкі абмен інфармацыяй праз сацсеткі і відэасувязь, практыка онлайн школаў, узнікшая падчас пандэміі. Пераемнасць у арганізацыях можна забяспечыць, трымаючы стратэгічным прыярэтатам далучэнне моладзі і магчымасць даць ёй прастору для творчасці, новых формаў працы.

Я гляджу ў мінулае з павагай да заснавальнікаў ЗБК і ў будучыню з надзеяй на тое, што новым пакаленням беларусаў за мяжой застанеца толькі творчая і культурная праца, а абарону незалежнасці і нацыянальных інтарэсаў ўжо ў хуткім часе возьме на сябе кіраўніцтва дэмакратычнай Беларусі.

Тры пакаленні ЗБК

1970

2010

2021

Таронта, лістапад 2022 г.

Alena Liavonchanka (Toronto, Canada): “Practical Knowledge for the Development of Organizations of Belarusian Diaspora”

(webzine “Kultura. Natsya”, issue 30, November 2022, 68-76, www.sakavik.net)

Abstract: In this article I attempt to share with readers my knowledge and experience gained in working with Belarusian Canadian Alliance and practical conclusions that have resulted from many meetings and cooperative projects enacted by Belarusian diaspora in various countries. I stress the need to create organizations at the grass-root level to strengthen Belarusian diaspora. I also discuss basic stages of “life cycles” for such organizations and present practical advice for every stage.

Алена Лявончанка (Торонто, Канада): «Практический опыт становления организаций белорусской диаспоры» (веб-журнал “Культура. Нация” вып. 30, ноябрь 2022, 68-76, www.sakavik.net)

Резюме. В этой статье я хочу поделиться с читателями своим опытом работы в Ассоциации белорусов Канады, а также практическими выводами из многочисленных встреч и совместных проектов с организациями белорусской диаспоры в разных странах. Подчеркивается необходимость создания низовых организаций для укрепления белорусской диаспоры, обсуждаются основные этапы «жизненного цикла» таких организаций, даются практические советы по каждому из этапов.